

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

تحوالات جدید ایران و جهان

IIRAN

WORLD

CONTEMPORARY DEVELOPMENTS

تحول سیاست خارجی ایران در برنامه‌های پنج ساله توسعه

محسن خلیلی*

تعیین سیاست خارجی در هر کشوری دست کم مستلزم سه گونه‌گزینه است. نخست، گزینش هدف‌ها یعنی تصمیم‌گیری در این باره که مقاصد کلی کشور در صحنه سیاست بین‌المللی چیست و مقاصد خاص آن در موقعیت‌های ویژه کدام است؟ این گزینش اغلب مستلزم قربانی کردن یا به خطر انداختن برخی از هدف‌ها به منظور پی‌گیری هدف‌هایی ارزشمندتر است. دوم، پس از آن که هدف‌ها و اولویت آنها تعیین شد، گام بعدی انتخاب و اجرای روش‌هایی است که به احتمال زیاد ما را به هدف‌ها می‌رساند. سوم، در این مرحله باید قابلیت‌ها تشخیص داده شوند. قضاوت سیاست‌گذاران درباره این که کشور با توجه به قابلیت‌های دیگر کشورهای درگیر چه کارهایی می‌تواند یا نمی‌تواند بکند بر هر دو گزینش نخستین اثر می‌گذارد. پس از تعیین سیاست خارجی می‌بایست مشخص نمود که کدام یک از مسایل، مهم و حاد و فوری‌اند و کدام یک از اهمیت کمتری برخوردارند.

---

* استادیار علوم سیاسی دانشگاه فردوسی، mohsenkhalili1346@yahoo.com

سیاست خارجی عبارت از مجموعه اهداف، جهت‌گیری‌ها و ابزارهایی است که یک حکومت در مقابل سایر واحدهای سیاسی بین‌المللی به منظور دست‌یابی به منافع ملی دنبال می‌کند. سیاست خارجی به عنوان امر متعالی زندگی روزمره بشری، وظیفه خطیر تولید امنیت را بر عهده دارد. تولید امنیت گستره پهناوری را از حفظ سرزمین تا توسعه امکانات اقتصادی و فرهنگی در بر می‌گیرد. در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، هم عناصر نشان‌دهنده تداوم و هم عناصر نمایان‌گر تغییر وجود دارند. نگارنده مایل است با تکیه بر برنامه‌های پنج‌ساله اول، دوم، سوم و چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (مصوب سال‌های ۱۳۶۸، ۱۳۷۳، ۱۳۷۹ و ۱۳۸۳) نشان دهد که از یک سو، سیاست خارجی جمهوری اسلامی در حال تحول، و از رفتارهای انقلابی به تنش‌زدایی در حال تبدیل است؛ ولی از دیگر سو، چیرگی ساخت‌گفتمانی ویژه‌ای را بر روندها و رفتارهای سیاست خارجی ایران تداوم بخشیده است.

واژگان مهم: سیاست خارجی، ایران، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه، گفتمان‌ها، رفتارها